

GROTE VREUGDE, VOOR HEEL HET VOLK BESTEMD

Wat anders brengt ons hier samen, deze nacht, dan een verlangen dat het duister wijkt en het volle licht weer kans krijgt? En dan niet alleen in ons beleven van deze donkere dagen, maar vooral in onze geschiedenis, in het verhaal waar wij deel van uitmaken: een bonte stoet van mensen onderweg, waarvoor in de bijbel het volk Israël symbool staat.

Wij herkennen in elkaar eenzelfde verlangen: naar een wereld waarin eindelijk vrede en gerechtigheid zullen zijn, een verlangen dus naar een omvorming van de wereld die op zoveel fronten in conflict is met zichzelf. In de *Belofte van toekomst* die wij net hebben uitgezongen, krijgt dat verlangen vorm in het visioen dat er één Koning zal zijn, anders dan alle andere koningen, één die in staat is die algehele vrede en gerechtigheid te brengen, voor alle volken, alle mensen. Vandaar al die bijzondere namen voor Jezus: koningskind, mensenzoon, licht der wereld, vredevorst, redder en messias, dienstknecht naar Gods beeld. Zeker vijftig jaar na het optreden van Jezus van Nazareth, dat eindigt in zijn schandelijke dood aan het kruis, is Lucas er heilig van overtuigd dat van zijn leven een geestkracht uitgaat, die de geschiedenis werkelijk kan omvormen. Dat heeft hij in zijn evangelie willen opschrijven, willen doorgeven voor de toekomst. Daarom schildert hij ons in een verhaal de scène van Jezus' geboorte, redder en koning van de vrede, in Betlehem, de stad van David. En hij doet dat met een soort plechtigheid, in drie delen die hij steeds begint met een oude Hebreeuwse uitdrukking: 'En het geschiedde...' Want het is inderdaad een gebeuren, een geschieden met allerlei verwickelingen.

Eerst neemt Lucas de hele wereld in het vizier. Er gaat een bevel uit van de keizer. Iedereen moet worden geregistreerd. Het bevel is gericht aan de gehele bewoonde wereld (*oikoumenè*, in het Grieks). Het is wereldgeschiedenis zoals wij die nu nog kennen, de geschiedenis van de heerschappij van enkelen over velen, de geschiedenis van elkaar bestrijdende machten, van oorlog en uitbuiting van de zwakken door de sterken. Voor deze machtsuitoefening is registratie nodig, liefst zo precies mogelijk. Toen was dat een volkstelling, nu zijn het digitale systemen, maar het principe is niet anders. Al die tellingen worden gebruikt en misbruikt om het leven van mensen strakker en effectiever in de hand te houden. Lucas zoomt razendsnel in: van de wereldmacht van keizer Augustus naar Syrië, de landstreek waar een zekere Quirinius zijn bevelen uitvoert. En vanuit Syrië komt de lens nog dichterbij: nu zien we Jozef, een man uit Nazareth, samen met Maria, zijn zwangere vrouw. Ze zijn op weg naar Betlehem, want de keizer heeft gesproken. En dan heb je te gaan.

Maar het zijn niet zomaar een man en een vrouw. Dat horen we bij de tweede aanhef. 'En het geschiedde...' dat een kind werd geboren, de eerstgeborene, kind van Israël, naamloos nog en weerloos. Het was al aangekondigd door de engel Gabriël: 'Geestkracht zal over je komen, opstaan zal in jou nieuw leven.' En Maria had geantwoord: 'Mij geschiede naar uw woord.' We kunnen ons al voorstellen dat dit een heel ander gebeuren gaat worden, in die kleine stad Betlehem, met hier en daar een herberg waarin je warm vertoeven kunt, maar ook betalen moet. Daar vlakbij of tegenaan, een rommelige schuur, een garage of iets dergelijks, waar allerlei gasten hun beesten achterlaten tijdens hun verblijf, voorzien van een voederbak. Er staat niet dat er geen plaats was in de herberg, er staat alleen: voor *deze* mensen, Jozef en Maria, en voor *dit* kind was er geen plaats. Te gewoon, te onbelangrijk, te arm. En toch richt zich de focus juist op deze onmogelijke uithoek van het wereldgebeuren. Uiterst kort vertelt Lucas het: de dagen waren vervuld, zij baarde haar eerste zoon, wikkelde hem in doeken, legde hem in de voederbak. Het is een armzalig gebeuren. En toch, op *dit* heel *andere* geschieden wordt nu even onze volle aandacht gericht. Alsof het een onomkeerbaar kernmoment is in die grote en eindeloze wereldgeschiedenis. Lucas spoort ons aan goed te kijken: onder of achter die geschiedenis gaat een gebeuren schuil dat *niet* zomaar is waar te nemen, maar dat er wel degelijk *is*. Dit is geen wereldgeschiedenis, maar Gods geschiedenis.

En weer verandert de camera van richting, nu naar buiten de stad, naar het open veld, waar doorgaans de mensen leven die in de stad niet te handhaven zijn: een groep herders, ruw slag mensen, levend zo dicht mogelijk bij hun beesten. Daar zet die godsgeschiedenis zich nog voort, maar nu heel *ongewoon*: een engel kondigt aan wat er zojuist in Betlehem gebeurd is. Dat roept ontzag op, vrees, omdat het van buiten inbreekt. De engel spreekt van een *eu-angèlion*, een blijde, vreugdevolle boodschap, bestemd voor het *hele* volk, namelijk dat de *sootèr*, de redder is geboren.

Die twee woorden gebruikte keizer Augustus ook al. Hij noemde *zichzelf* een redder en als hij met een groot gebaar een decreet met zijn handtekening bevestigde, dan heette dat een *eu-angélion*, een vreugdevolle boodschap, ook als zo'n decreet helemaal geen goed nieuws bevatte voor heel het volk. Het is dus nogal ondermijnende taal, die de engel hier spreekt. De blijdschap en de vreugde die hij verkondigt is dat het in deze wereld uiteindelijk *niet* gaat om de Augustussen, maar veel meer om wat er onopgemerkt gebeurt, in de marge van de geschiedenis, aan de zelfkant van de maatschappij. Daarin is Gods geschiedenis met mensen aan het werk en daaruit komt vrede voort, dwars door de wereldgeschiedenis heen. En dat wordt nog eens krachtig bevestigd met de lofzang van een hemelse legermacht: '*Ere zij God in den hoge en vrede op aarde voor alle mensen van goede wil.*' Het ene onlosmakelijk verbonden met het andere.

Dat klinkt heel mooi en we zingen het graag na. Zonder meteen te geloven in engelen, kan ik hierin wél geloven: in een aanraking van de Geest, in de liefde die wij voelen voor elkaar, in de Geest van God die daarin werkzaam is. Het verhaal getuigt van het geloof in een oer-goedheid van het leven, van een bron van leven die doorgaat, door alle lijden en kwaad in de wereld heen. Het geloof dat leven vanuit liefde en ontvankelijkheid voor liefde uiteindelijk niet beschaamd zullen worden. Ik denk dat Lucas zoiets heeft bedoeld, als hij juist herders tot eerste getuigen maakt van dit gebeuren. Ze leven in de marge, maar zijn ook hoeders van het leven, ontvankelijk voor het doorbreken van de Geest van God in de wereldgeschiedenis van mensen. Misschien juist hierdoor telt voor hen ieder schaap, iedere enkeling. En bij voorkeur het verloren schaap. Zoals ook de verloren munt en de verloren zoon in het Lucas-evangelie bij voorkeur meetellen. Dat ieder mens meetelt voor God, buiten alle beheersing en registratie om, dat is wat hier eigenlijk wordt gezegd en dat is het goede en nog altijd actuele nieuws dat ik kan en wil geloven.

'En het geschiedde, toen de engelen van hen waren weggevoerd naar de hemel...'. In het derde deel van het verhaal keren we terug naar de geschiedenis van gewone, zichtbare gebeurtenissen. De herders staan weer met beide benen op de grond. Maar nu anders. Ze kijken elkaar aan en zeggen tot elkaar: 'Laat ons gaan zien het grote woord dat is geschied.' Zij zetten de beweging voort die door de engel in gang gezet is. Met het woord nog in hun oren, kunnen zij nu gaan *zien* als nooit tevoren. Wanneer zij het kind zien, verkondigen zij ook meteen wat zij hebben gehoord. Het is een vreugde die ze niet voor zichzelf kunnen houden. Een vreugde die, zoals alle echte vreugde, aanstekelijk is, gemeenschap vormt.

De herders zijn mensen van licht en toekomst geworden. Zij vormen in dit verhaal het begin van een beweging, van onderop, de wereld in. Wij staan net zo goed in die beweging en we kunnen ons daarin laten inspireren door herders in onze tijd: Nelson Mandela, in zijn visioen van vrijheid voor onderdrukten en onderdrukkers, Malala Yousafzai die haar stem verheft voor de meisjes in haar land, om naar school te kunnen gaan, de 15-jarige Greta Thunberg, indrukwekkend en moedig in haar aanklacht tegen volwassenen die hun kortzichtige belangen hoger stellen dan het voortleven van toekomstige generaties. Mensen van toekomst, mensen van hoop en van vreugde: ik geloof dat wij dat allemaal ten diepste zijn. Vreugde betekent niet zozeer dat je je goed voelt, maar dat je je werkelijk verheugt over iets dat goed *is*. Vreugde geeft het als we meegaan in *die* bewegingen van onderop, vanuit de marge, die werkelijk goed zijn voor alle mensen. Vreugde is er morgen in het Open Huis, als wij hier op onze manier *oikoumenè* vieren en een maaltijd houden waar iedereen welkom is. Vreugde komt voort uit ons *zijn*, dat mag zijn zoals het is, zelfs als we te maken hebben met teleurstelling, pijn en verdriet. Je werkelijk over de dingen en de mensen kunnen verheugen, dat zou wel eens een teken van vrijheid kunnen zijn, van bevrijd zijn van het vele moeten in de wereld.

We kunnen de vreugde van het kerstverhaal laten doorwerken in het nieuwe jaar, ons verheugen in wat gewoon en goed is, ons minder laten opjagen door dwaze dromen van geluk. Vreugde brengt ons dicht bij de aardse werkelijkheid en bij elkaar, brengt ons in beweging en geeft ons het vertrouwen dat het kwaad niet overwint, dat het leven en de liefde sterker zijn, dat het duister wijkt en het licht steeds opnieuw in mensen doorbreekt, onstuitbaar zoals een kind geboren wordt.

Ik wens u allen een gezegend en vreugdevol Kerstfeest!

Germain Creyghton

We zongen en lazen: 'Belofte van toekomst' (Franck Ploum en Arjan van Baest)
(met teksten van Jesaja, Lukas, Paulus, Nelson Mandela, Martin Luther King, Malala Yousafzai)